

– prowadzenie eksperymentalnej hodowli wilka przez Stację Doświadczalną Akademii Rolniczej w Poznaniu oraz odłowienie 3 wilków w celu prowadzenia badań radiotelemetrycznych.

W odniesieniu do programu czynnej ochrony i reintrodukcji węża Eskulapa w Polsce, zgłoszonego przez Miejski Ogród Zoologiczny w Łodzi, Komisja przedstawiła wiele zastrzeżeń i odesłała projekt do gruntownej weryfikacji. W przypadku zaś programu reintrodukcji cietrzewia na terenie byłego poligonu w Bornem Sulinowo, zgłoszonego przez miejscowe nadleśnictwo, uznano za niezbędne uszczegółowienie zbyt ogólnikowego projektu i ponowne przedstawienie Komisji do zaopiniowania.

Kilka wniosków dotyczących prowadzenia prywatnych hodowli: daniela, jelenia, sarny, muflona, dzika, żubra, Komisja zaopiniowała negatywnie.

Następnie prof. Z. Głowaciński poinformował Komisję o wydanych osobiście opiniach dotyczących ochrony zwierząt, które wymagały szybkiego rozpatrzenia oraz o efektach odstrzelenia 5 żubrów w Bieszczadach dla oceny ich zdrowotności i o reintrodukcji głuszcza w lasach pod Łańcutem. Sposób przeprowadzenia akcji dotyczącej żubrów bieszczadzskich poddano ostrej krytyce.

Ponadto przewodniczący zasygnalizował, że nowe kategorie IUCN/WCU dla gatunków zagrożonych i ginących (opublikowane w „Chrońmy Przyr. Ojcz.” 53, 1/1997) będą prawdopodobnie weryfikowane, ponieważ kryteria i struktura tej nowej klasyfikacji zostały zakwestionowane przez niektórych biologów, zwłaszcza zajmujących się gatunkami i ekosystemami morskimi. Władze IUCN/WCU zwróciły się do PROP o ewentualne sugestie w tej sprawie. Podał również do wiadomości, że z Rady Europy wpłynął do korekty maszynopisu „Czerwonej księgi kręgowców europejskich”, z którą członkowie Komisji mogą się zapoznać i ewentualnie zgłosić do niej swoje uwagi.

Witold Kucharski

„Ochrona gatunkowa zwierząt w województwie krakowskim” – sesja naukowa (Kraków, 20.04.1998 r.)

W dniu 20 kwietnia 1998 r. odbyła się w sali Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie jednodniowa sesja naukowa, połączona z posiedzeniem Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody, poświęcona problematyce ochrony gatunkowej fauny w województwie krakowskim. Jej organizatorami byli Instytut Ochrony Przyrody PAN oraz Urząd Wojewódzki w Krakowie. W czasie obrad przedstawiono dotychczasowe prace zrealizowane w zakresie kompleksowego wdrażania rozporządzenia o ochronie gatunkowej zwierząt (rozporządzenie MOŚZNiL z dnia 6 stycznia 1995 r.

o ochronie gatunkowej zwierząt – Dz. U. nr 13, poz. 65) przez Urząd Wojewódzki w Krakowie we współpracy z Instytutem Ochrony Przyrody PAN. W programie sesji przewidziano dziesięć piętnastominutowych wystąpień na temat szczegółowych zagadnień ochrony krakowskiej fauny, a po każdym z nich – pięciominutową dyskusję.

Sesję otworzył Dyrektor Wydziału Ochrony Środowiska UW w Krakowie mgr inż. Jerzy Wertz. Następnie koordynatorzy prac nad wdrażaniem rozporządzenia o ochronie gatunkowej, mgr Tadeusz Zajęc i mgr inż. Jerzy Kurzyński z Instytutu Ochrony Przyrody PAN, przedstawili ogólne założenia ochrony gatunkowej zwierząt w województwie krakowskim. Kolejni prelegenci omawiali strategię ochrony gatunkowej poszczególnych grup zwierząt: błonkówek – mgr inż. Stanisław Flaga (Ekoster), chrząszczy – dr inż. Przemysław Szwałko (Akademia Rolnicza w Krakowie), płazów – mgr Renata Krzyściak-Kosińska (Instytut Ochrony Przyrody PAN), ptaków – mgr T. Zajęc (Instytut Ochrony Przyrody PAN), nietoperzy – prof. dr hab. Bronisław W. Wołoszyn oraz mgr Katarzyna Kozakiewicz i mgr Tomasz Postawa (Centrum Informacji Chiropraterologicznej, Instytut Zoologii Systematycznej i Ewolucji Zwierząt PAN). Stan strefowej ochrony gniazd bociana czarnego omówił mgr inż. Jerzy Kurzyński (Instytut Ochrony Przyrody PAN). Ostatnie wystąpienie, Wiesława Króla i mgra Tadeusza Zajęca, reprezentujących także Instytut Ochrony Przyrody PAN, dotyczyło komputerowego systemu obsługi danych o ochronie gatunkowej. Sesję zakończyła ogólna dyskusja nad problemami ochrony gatunkowej fauny w województwie krakowskim.

W pierwszym wystąpieniu koordynatorzy badań, mgr T. Zajęc i mgr inż. J. Kurzyński, referując główne założenia projektu, wskazali na niską skuteczność ochrony gatunkowej zwierząt w przypadku prowadzenia działań oderwanych od ochrony siedlisk i terenów zagrożonych. Nie jest konieczne, a nawet jest niemożliwe, podejmowanie działań ochronnych dla każdego z kilkuset gatunków prawnie chronionych (ok. 600). Istnieje zatem potrzeba zróżnicowania działań ochronnych w odniesieniu do gatunków objętych rozporządzeniem na co najmniej trzy grupy.

1. Gatunki najrzadsze o chronionych stanowiskach. Należą tu gatunki chronione strefami ochronnymi gniazd, co praktycznie dotyczy tylko ptaków. Brak tego typu rozwiązań np. dla chronionych owadów, chociaż większość z nich znalazła się w „Czerwonej księdze”. Nie opracowano również takich strategii działań dla mięczaków, ssaków i innych grup systematycznych. Przewidziane dla nich zabiegi ochronne są skuteczne i możliwe do zastosowania.

2. Gatunki osiągające lokalnie duże liczebności, ale zagrożone szybkim zanikaniem siedlisk. Zaliczyć do nich należy przede wszystkim ptaki wodno-błotne takie, jak np. bąk *Botaurus stellaris* czy kureczki z rodzaju *Porzana*. Znajdą się w tej grupie również płazy, któ-

rych miejsca masowego rozrodu zanikają w tempie zastraszającym, a brak dla nich wypracowanych, skutecznych narzędzi ochrony.

3. **Gatunki chronione w dotychczasowym rozumieniu** – przed odławianiem, handlem bądź umyślnym zabijaniem.

Tak duża liczba gatunków o różnym stopniu zagrożenia objęta jednym rozporządzeniem deprecjonuje status gatunku chronionego, np. praktycznie wszystkie gatunki ptaków są chronione. Większości pospolitych gatunków objętych rozporządzeniem o ochronie gatunkowej zwierząt wystarczającą ochronę zapewnia ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. nr 111, poz. 724).

W województwie krakowskim objęto działaniami ochronnymi przede wszystkim gatunki w istotny sposób zagrożone (zwłaszcza w wyniku zanikania siedlisk) oraz tzw. *umbrella species*, czyli gatunki osłonowe. Te ostatnie to typowe dla określonych biotopów, których ochrona niejako automatycznie stwarza parasol ochronny dla wielu innych współwystępujących gatunków, zabezpieczając ich siedlisko. Projekt wprowadzono w dwóch etapach: w pierwszym rozpoznano teren województwa pod kątem występowania gatunków objętych zadaniem. Przygotowano też modyfikację planu zagospodarowania przestrzennego województwa krakowskiego. W drugim etapie dla wyznaczonych 75 najcenniejszych ostoi fauny opracowano szczegółowe plany ochrony. Dane na temat tych ostoi wpisywano na specjalne formularze, na podstawie których zbudowano system informatyczny dotyczący ochrony fauny w województwie.

W kolejnych wystąpieniach referowano stan ochrony fauny województwa krakowskiego w grupach systematycznych objętych rozporządzeniem. Wystąpienie mgra inż. S. Flaga dotyczyło stanu zachowania fauny błonkówek. Grupa tych zwierząt stanowi jeden z najcenniejszych elementów fauny województwa, zwłaszcza ze względu na występowanie wielu gatunków siedlisk kserotermicznych. Mgr Flaga zwrócił uwagę na katastrofalny stan zachowania fauny błonkówek, która, jak dotąd, nie została objęta specjalnymi działaniami ochronnymi. Dodatkowym niekorzystnym czynnikiem dla tych zwierząt były panujące ostatnio niekorzystne warunki pogodowe – mokre lata. Na baczność uwagę, według prelegenta, zasługuje problem importowania trzmieli do Polski dla celów ogrodnictwa. Sprowadzane błonkówki nierzadko cechują się zapasożyceniem, a ponadto najczęściej nie są przystosowane do warunków klimatycznych naszego kraju. Niekiedy wydostają się one na wolność i mogą krzyżować się z rodzimymi trzmielami. Może to prowadzić do obniżania naturalnej odporności i zdolności przeżywania trzmieli polskich w niekorzystnych warunkach środowiska.

Dr inż. Przemysław Szałko omówił zagrożenie, jakie stwarza konserwacja drzew pomnikowych dla cennych gatunków chrząszczy. Dotyczy to zwłaszcza pachnicy *Osmodrema* sp. i kozioroga dębosza *Cerambyx cerdo*. Usuwanie chorych drzew prowadzi zwykle do niszczenia

bazy pokarmowej i schronień dla tych ważnych z punktu widzenia ochrony przyrody gatunków. Ponadto dr Szwałko wskazał błędne użycie nazwy gatunkowej w rozporządzeniu w odniesieniu do pachnicy dębowej – występujący u nas gatunek to *Osmoderma lassalei*, a nie *O. eremita*.

Poświęcone problemom ochrony płazów wystąpienie mgr R. Krzyściak-Kosińskiej również zasługiwało na uwagę. Prelegentka przedstawiła wyniki kontroli ponad 100 zbiorników wody stojącej w obecnych granicach województwa krakowskiego. W większości z nich nie stwierdzono rozrodu płazów, głównie ze względu na dewastację (zasypywanie ziemią, gruzem i śmieciami) lub zanieczyszczenie.

Za najcenniejszy element fauny województwa uznano nietoperze występujące w jaskiniach Jury Krakowsko-Częstochowskiej oraz starych fortyfikacjach i obiektach sakralnych. Prof. dr hab. B.W. Wołoszyn wraz z mgr K. Kozakiewicz oraz mgrem T. Postawą stwierdzili znaczny stopień zagrożenia nietoperzy. Główna przyczyna zagrożeń to brak skutecznej ochrony jaskiń na terenie województwa. W wielu przypadkach stwierdzono ich dewastację związaną głównie z eksploatacją namuliska, pozyskiwaniem interesujących fragmentów skalnych oraz eksploracją jaskiń, której – np. członkowie klubów speleologicznych – dokonują nawet z wykorzystaniem materiałów wybuchowych (Jaskinia Raclawicka). Podkreślono, że w niektórych przypadkach zamykanie jaskiń jest nieskuteczną formą ochrony nietoperzy.

W ostatnim wystąpieniu W. Król i mgr T. Zajac zaprezentowali komputerowy system obsługi danych o ochronie gatunkowej zwierząt. System ten oparty jest na relacyjnej bazie danych w standardzie Access, umożliwiającej efektywne gromadzenie informacji o faunie województwa i jej ostojach. Baza pomaga w sprawnym zarządzaniu terenem chronionym na podstawie rozporządzenia o ochronie gatunkowej zwierząt. Wykonana w Visual Basic nakładka ułatwia korzystanie z omawianej bazy oraz umożliwia na bieżąco wyszukiwanie i opracowywanie informacji.

W podsumowującej dyskusji, dotyczącej całości problemu ochrony gatunkowej fauny, podkreślano przede wszystkim użyteczność istnienia kompletnego, zintegrowanego systemu gromadzenia danych i zarządzania terenami istotnymi z punktu widzenia ochrony fauny. Zwrócono uwagę na kompleksowy charakter wykonanego opracowania i jego efektywne wdrożenie, a także podkreślono fakt zidentyfikowania zagrożeń fauny w skali województwa. Za najpilniejsze uznano przedsięwzięcie działań ochronnych w odniesieniu do nietoperzy i rozwiązanie problemu konserwacji drzew pomnikowych tak, aby możliwa była ochrona rzadkich gatunków próchnojadów.

Katarzyna Zajac